

02/2022

Eläketurvakeskuksen tutkimuksia

Tiivistelmä

Aart-Jan Riekhoff ja Kati Kuitto

Koulutuserot ja työurien piteneminen

Työmarkkinoilta poistumisiän kehitys 16 Euroopan maassa

Työurien pidentäminen ja työmarkkinoilta poistumisen myöhentäminen ovat olleet viimeaikaisten eläkeuudistusten keskeisiä tavoitteita lähes kaikissa Euroopan maissa. Ikä, jossa ihmiset keskimäärin poistuvat pysyvästi työmarkkinoilta, lyhyemmin työnjättöikä, on kuitenkin edelleen huomattavasti matalampi kuin lakisääteinen vanhuuseläkkeen ikäraja. Työssä ei aina pystytä tai haluta jatkaa eläkeikään asti. Alemmissa sosioekonomisissa ryhmissä työmarkkinoilta poistutaan keskimäärin muita aiemmin, sillä terveysongelmat, työttömyys ja huonot työolot ovat yleisempiä kuin ylemmissä sosioekonomisissa ryhmissä. Myös työssä jatkamisen kannustimet ovat heikommalla ja ikääntyneen työvoiman kysyntä on vähäisempää kuin korkeammassa sosioekonomisessa asemassa olevilla. Sosioekonomisia eroja työmarkkinoilta poistumisiässä ja työurien pidentämisessä on tutkittu laajasti. Sen sijaan maakohtaisista eroista ja niiden ajallisesta kehityksestä on vasta vähän tietoa.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, miten työnjättöikä eroaa koulutustason mukaan. Vertailussa on mukana 16 Euroopan maata ja tarkastelu kattaa lähes kahdenkymmenen vuoden ajanjakson vuosina 2003–2020. Työnjättöikä lasketaan vertaamalla työvoimaan kuuluvien prosenttiosuutta tietyissä ikäryhmissä kahden ajankohdan välillä. Se mittaa työmarkkinoilta poistumisiää dynaamisemmin ja tarkemmin kuin esimerkiksi työllisyysaste tai työvoimaosuus. Muun muassa OECD ja Euroopan unioni (EU) käyttävät yleisesti työnjättöikää yhtenä mittareista tarkastellessaan työmarkki-

noilta poistumista väestötasolla sekä sukupuolten välillä. Tietääksemme tämä tutkimus on kuitenkin ensimmäinen, jossa työnjättöikä lasketaan koulutustason mukaan laajemmalle maajoukolle.

Tutkimuksen laskelmat perustuvat EU:n työvoimatutkimuksen (EU-LFS) kyselyaineistoon käsittäen 40-vuotiaat ja sitä vanhemmat. Työnjättöikä laskettiin koko väestölle sekä sukupuolen ja koulutustason (matala, keskiaste, korkea-aste) mukaan. Lisäksi tutkimuksessa käytetään Eurostatin tilastoja vanhempien ikäryhmien koulutustason ja työvoimaosuuden kehityksen seurantaan.

Koulutustaso ja työmarkkinaosallistuminen nousseet vanhemmissä ikäryhmissä

Kaikissa tutkimuksessa tarkastelluissa maissa 45–64-vuotiaiden koulutustaso on noussut huomattavasti kahden viime vuosikymmenen aikana. Erityisesti tämän ikäryhmän naiset ovat entistä korkeammin koulutettuja. Erot sukupuolten välillä ja koulutustasossa ovat kuitenkin edelleen suuria maiden välillä. Myös 50–64-vuotiaiden osallistuminen työmarkkinoille on entistä yleisempää, mutta koulutustason ja sukupuolen mukaiset erot ovat suhteellisen pysyviä. Naisilla koulutuserot ovat miehiä suuremmat työvoimaosuudessa. Korkeasti koulutetuilla sukupuolten väliset erot työmarkkinaosallistumisessa olivat kuitenkin pienempiä kuin matalammilla koulutustasoilla.

Työmarkkinoilla jatketaan kaikissa maissa entistä pidempään

Työnjättöikä on tarkastelujaksolla noussut kaikissa maissa. Vuonna 2020 työmarkkinoilta poistuttiin keskimäärin 2,5 vuotta myöhemmin kuin vuonna 2003. Kuitenkin sekä työnjättöikä että sen kehitys vaihtelevat suuresti maittain. Esimerkiksi Belgiassa ja Puolassa työnjättöikä on edelleen monia muita maita alempi, vaikka nousua onkin tapahtunut. Saksassa, Suomessa, Alankomaissa ja Norjassa työnjättöikä oli 2000-luvun alussa verrattain matala, mutta vuoteen 2020 mennessä ne olivat nousseet keskimääräistä korkeammalle tasolle. Irlannissa, Ruotsissa ja Sveitsissä työnjättöiät ovat pysyneet korkealla tasolla läpi tarkastelujakson. Vuoden 2008 jälkeinen finanssi-kriisi näyttäisi aiheuttaneen väliaikaisen notkahduksen työnjättöiän positiivisessa kehityksessä Irlannissa, Portugalissa ja Espanjassa.

Koulutustason mukaiset erot työnjättöiässä ovat suhteellisen pysyviä – korkeasti koulutetut jatkavat työmarkkinoilla matalasti koulutettuja pidempään

Työnjättöikä nousi kaikkien koulutustasojen ryhmissä. Vain matalasti koulutetuilla Irlannissa ja Espanjassa työnjättöikä laski hieman verrattuna 2000-luvun alkuun. Koulutuseroja havaittiin kaikissa maissa ja erot olivat suhteellisen pysyviä yli ajan. Korkeasti koulutetut jatkavat työmarkkinoilla matalammin koulutettuja pidempään. Heillä keskimääräinen työnjättöikä vuonna 2020 oli 64,9 vuotta kun taas keskiasteen koulutetut jättivät työmarkkinat keskimäärin 63,4 vuoden ja matalasti koulutetut 62,1 vuoden iässä.

Vaikka koulutuserot olivatkin suhteellisen pysyviä läpi seurantajakson, niiden tasossa ja kehityksessä oli kuitenkin maakohtaisia eroja. Vuonna 2003 suhteellisen suuret erot työnjättöissä eri koulutustasojen välillä olivat yleisiä. Vuoteen 2020 mennessä erot olivat kaventuneet merkittävästi useissa maissa, ja erityisesti Suomessa, Saksassa ja Ruotsissa. Sen sijaan 2000-luvun alun melko pienet erot olivat vajaan kahdessa vuosikymmenessä suurentuneet Alankomaissa, Irlannissa, Portugalissa ja Espanjassa.

Myöhentynyt työnjättöikä ei suoraan lievennä tai vahvista koulutustasosta johtuvia eroja

Työnjättöissä ja koulutuseroissa ei havaittu systemaattista yhteyttä. Työurien pidentyminen ei siis suoraan lieventänyt työmarkkinoilla ilmenevää koulutuseroista johtuvaa eriarvoisuutta, mutta ei myöskään yleisesti sitä vahvistanut. Joissakin maissa työnjättöiden nousu kulki käsi kädessä koulutuserojen kaventumisen kanssa. Näin oli erityisesti Suomessa, Saksassa ja Ruotsissa, mutta myös Unkarissa, Puolassa ja Sveitsissä. Joissakin maissa työnjättöikä nousi huomattavastikin, mutta erot eri koulutusryhmien välillä pysyivät ennallaan (esim. Norja) tai jopa kasvoivat (esim. Alankomaat). Esimerkiksi Itävallassa ja Belgiassa positiivista kehitystä ei saavutettu kummallakaan ulottuvuudella, vaan työnjättöikä pysyi matalana ja koulutuserot suurina suhteessa muihin verrokkimaihin. Koska missään maassa ei havaittu samanaikaisesti matalaa työnjättöikää ja pieniä koulutuseroja, voidaan ajatella korkean tai ainakin nousevan työnjättöiän toimivan edellytyksenä koulutuserojen pientymiselle.

Työurien pidentämiseen liittyvien eriarvoisuuksien tunnistaminen ja ehkäisy on tärkeää jo varhaisessa vaiheessa elämäntähtä

Tutkimuksessa havaitut erot työnjättöissä eri koulutustasojen välillä nostavat esille työurien pidentämiseen liittyviä eriarvoisuuksia. Niiden syntymistä tulee ehkäistä jo elämäntähtä varhaisessa vaiheessa erilaisin sosiaali-, koulutus- ja työmarkkinapolitiikan keinoin. Vaikka yleinen koulutustason nousu edistääkin työssä jatkamisen mahdollisuuksia, vaikutukset näkyvät vasta pitkällä aikavälillä. Koulutustason nousu todennäköisesti myös saavuttaa rajansa etenkin maissa, joissa vanhempien ikäryhmien koulutustaso on jo korkea. Esimerkiksi Suomessa korkeasti koulutettujen ikääntyvien naisten osuus on jo huomattavan korkea ja mahdollisesti saavuttanut saturaatiopisteensä.

Täyden työuran ja vanhuuseläkeiän saavuttaminen on usein myös edellytys täydelle (työ)eläkkeelle. Riittävä eläkeajan toimeentulo voikin muodostua haasteelliseksi sille osalle ikääntyviä työntekijöitä, joka syystä tai toisesta poistuu työmarkkinoilta jo ennen vanhuuseläkeikää ja jonka koulutus- ja tulotaso on matala. Tulevien eläkeuudistusten suunnittelussa onkin huomioitava entistä paremmin, mitä vaikutuksia eläkkeiden riittävyyteen on työurien pidentämisen tavoitteella ja sosioekonomisilla eroilla sen saavuttamisessa.

Saatavilla vain englanniksi:

Educational differences in extending working lives – Trends in effective exit ages
in 16 European countries

Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 02/2022

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-691-345-5>

www.julkari.fi > [Eläketurvakeskus](#) > [Julkaisut](#)

ISBN 978-951-691-345-5 (PDF)

ISSN 1798-7482 (verkkojulkaisu)

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS
Puhelin 029 41120
Faksi 09 148 1172

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN
Telefon 029 41120
Fax 09 148 1172

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 Eläketurvakeskus
Finland
Phone +358 29 41120
Fax +358 9 148 1172

www.etk.fi
> [julkaisut](#)